

УДК 37.013

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У КОНТЕКСТІ ПОЗИТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ

І. О. Сафонова

ORCID 0000-0002-2114-6581

У статті висвітлено деякі аспекти виховання особистості у контексті позитивної педагогіки. Традиційна система виховання, затиснена в рамки соціального (зовнішнього) детермінізму, примусу і необхідності, скувала внутрішні можливості людини, відсторонила її від людськості, знищила інтерес до самостворення і творчості, тим самим позбавила її права бути щасливою. Пріоритет можливостей над необхідністю, інтересів над потребами, творчості над технологічністю, самодетермінації над детермінацією – нові координати виховання позитивної особистості.

Суголосним нашому розумінню є визначення позитивного виховання С. В. Колесовою – науковий напрямок в теорії і практиці педагогіки, що розробляє умови, зміст, принципи та технології виховання позитивної особистості, яка відрізняється розвиненим позитивним мисленням, вираженим позитивним ставленням до світу та досвідом позитивної поведінки і побудови власного життя. Позитивна педагогіка має розставити акценти у сприйнятті дійсності і визначити новий зміст освіти. Вона спрямована на пошук позитивного в самій людині, іншій людині, відносинах, природі, світі, – і це не означає, що необхідно приймати бажане за дійсне, покладатися на самообман чи фантазії, не помічати негативних явищ, необміркованих учинків, вразливих рис характеру людей, – навпаки метою цієї нової науки є позитивний розвиток людини, завдяки якому вона здатна до свободи вибору, самоактуалізації своїх потенційних можливостей, самовиховання, самоуправління в різних життєвих ситуаціях.

На сьогоднішній день позитивна педагогіка є на стадії становлення і тільки починає входити в поле українського педагогічного дискурсу, проте спектр її дослідження є надзвичайно широким. Так, потребує вивчення педагогічний аспект позитивного сприйняття світу, позитивного мислення, необхідна розробка нових технологій, умов, принципів виховання позитивної особистості.

Ключові слова: виховання, позитивна особистість, позитивна педагогіка.

Прийшов час створювати нову науку, що вивчає позитивні почуття, щоб допомогти людям розвинути позитивні властивості характеру і досягти того, що Аристотель називав «благим життям».

М. Селігман

Навчити людину бути щасливою – не можна, але виховати її так, щоб вона була щасливою, можна.

А. Макаренко

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні все активніше заявляє про себе новий напрям в педагогічній сфері – позитивна педагогіка. На згадку приходить стаття В. В. Краєвського «Скільки у нас педагогік?», головна думка якої в тім, що «якщо педагогік занадто багато, то втрачається сенс самого слова, його категоріальний характер» (Краевский, 1997). Як розцінити появу нового напрямку? Що це? Гонитва за надуманими інноваціями чи все ж ідея, яка заслуговує на розгляд і визнання. Міркування з цього приводу одразу ж наштовхують на думку, що якщо є позитивна педагогіка, то повинен існувати її діалектичний антипод. Припустити такого підходу у вихованні людини, звичайно, неможливо. Проте, існуюча педагогічна практика, як і саме життя в цілому, переконують нас в іншому.

Традиційна система виховання, затиснена в рамки соціального (зовнішнього) детермінізму, примусу і необхідності, скувала внутрішні можливості людини, відсторонила її від людськості, знищила інтерес до «самостворення» і творчості, тим самим позбавила її права бути щасливою. Деякі педагогічні технології, методики, форми роботи з вихованцями, націлені виключно на досягнення швидких результатів, «відмінних» оцінок, призвели до суттєвого спотворення і нівелювання позитивних ідей, концепцій. Так, відомо, що компетентнісний підхід в освіті спрямований на результат, але невірне витлумачення цих ідей залишило осторонь сам педагогічний процес набуття компетентностей, що унеможливило отримання студентами міцних осмислених знань, не сприяло розвитку творчого мислення. Взагалі, надмірна, виключна поглиненість ідеями компетентнісного підходу в освіті звела нанівець сам процес виховання у вищій школі. Так, в уже затверджених освітніх стандартах вищої освіти йдеться про «здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства...» (Затверджені стандарти вищої

освіти, 2019), але жодного слова в стратегічно важливому документі освіти немає про виховання цінностей у студентської молоді. Виходить, що процес «збереження» та «примноження» цінностей має відбуватися сам по собі.

Тестова система оцінювання в гуманітарних науках не лише позбавила студентів права на власну точку зору, яка наразі може відрізнятись від загальноприйнятої, але і не залишила шансів на творчість та імпровізацію. Така «технологічність», однаковість, однозначність у підході до навчання та виховання особистості чи навряд принесе якусь користь вихованцеві. Здається, що, «заганяючи» студентів в систему безкінечних вимог, обов'язків, нормативів, стандартів, ми насправді виховуємо «людину у футлярі», і самі перетворюємося на цього ж самого чеховського персонажа – вчителя «грецької» мови Белікова, який весь час думав про те, «як би чого не вийшло» і навіть «думку свою намагався приховати у футляр» (Чехов, 1986).

Пріоритет можливостей над необхідністю, інтересів над потребами, творчості над технологічністю, самодетермінації над детермінацією – нові координати виховання позитивної особистості. Позитивна педагогіка має розставити акценти у сприйнятті дійсності і визначити новий зміст освіти. Вона спрямована на пошук позитивного в самій людині, іншій людині, відносинах, природі, світі, – і це не означає, що необхідно приймати бажане за дійсне, покладатися на самообман чи фантазії, не помічати негативних явищ, необміркованих учинків, уразливих рис характеру людей, – навпаки метою цієї нової науки є позитивний розвиток людини, завдяки якому вона здатна до свободи вибору, самоактуалізації своїх потенційних можливостей, самовиховання, самоуправління в різних життєвих ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Проблемою щасливого життя та виховання позитивної особистості опікувалися мисливці всіх часів існування людства – від античності до сьогодення. В статті висвітлені точки зору на цю проблему: філософів античності: Аристотеля, Аристиппа, Епікура, Сократа, французького філософа та педагога епохи Відродження М. Монтеня, видатного педагога А. С. Макаренка, буддиста Його Святості Далай-лами XIV, психологів сьогодення М. Селігмана, І. Бонівелл. Педагогічний аспект проблеми представлений роботами С. Колесової, Ю. Андреевої.

Формулювання цілей статті – метою статті є висвітлення деяких аспектів виховання особистості у контексті позитивної педагогіки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Коріння позитивної педагогіки сягають в античну давнину. З тих пір видатні мисливці задавалися питанням, що робить людину щасливою. Це знайшло висвітлення в різних течіях і концепціях. Так, кіренаїки проголошували вищою цінністю насолоду. Вони вважали, що насолоди слід прагнути заради неї самої, а щастя – не заради нього самого, але заради насолод (Лаэртский, 1986). Насолода в їх розумінні є благом, навіть якщо воно породжується потворними речами або якщо вчинок буде негідним. Діоген називав Аристиппа «царським псом» за те, що той вилучав насолоду з того, що було в цю мить і не працював над її пошуками. Представники гедоністичного напрямку ототожнювали щастя і задоволення. Аристотель такі ідеї щастя вважав вульгарними, підкреслюючи, що не всі бажання варто здійснювати; серед них є такі, здійснення яких приносить задоволення, але самі вони благополуччя не приносять (Лаэртский, 1986). Аристотель ввів поняття евдемонії (грец. eudaimonia від daimon – істинний дух). Він поставив задоволення в пряму залежність від чеснот людини. Мисливець зауважував, що справжнє щастя в тому, щоб вести добродесне життя і робити те, що гідно бути зробленим.

Доброчесність,
Багатотрудна для смертного роду,
Червоний видобуток життя людського,
За невинну твою красу
І померти,
І праці прийняти потужні і невтомні –
Завидний жереб в Елладі.

Проте, філософ уточнює, що однієї добродесності мало для щастя – потрібні також блага і тілесні, і зовнішні, бо і «мудрець буде нещасний в бідності. Щастя Аристотель вбачав у спільній повноті трьох благ: душевних; тілесних (здоров'я, сила, краса та інше подібне); зовнішніх (багатство, знатність, слава і їм подібне) (Лаэртский, 1986). Виховання він називав прикрасою щастя. Вчителів, яким діти зобов'язані вихованням, Аристотель вважав поважнішими за батьків, тому що, за його думкою, діти зобов'язані батькам лише народженням: «одні дарують нам тільки життя, а інші – добре життя» (Лаэртский, 1986).

Епікур, відомий філософською школою – Садом, над входом до якої було написано: «Гість, тобі тут буде добре. Тут задоволення –вище благо», навпаки радив «від будь-якого виховання рятуватися на всіх вітрилах!» (Лаэртский, 1986). Чому так? Можливо, це можна пояснити тим, що

головним критерієм істини він вважав відчуття, в яких дається нам життя; передбачення; претерпівання, а не розум, на який можна впливати завдяки вихованню. У своєму творі «Головні думки» він пише, що будь-яке відчуття нерозумне і незалежне від пам'яті: «ні саме по собі, ні від стороннього поштовху воно не може собі нічого ні додати, ні відняти» (Лаэртский, 1986). Розум, стверджує філософ, не може спростувати відчуттів, тому що «він сам цілком спирається на відчуття» (Лаэртский, 1986). Але в той час він висловлює і таку думку, що розуміння є найбільшим з благ: воно дорожче навіть самої філософії, і від нього пішли всі інші чесноти. Це воно вчить, що не можна жити солодко, не живучи розумно, добре і праведно, і [не можна жити розумно, добре і праведно], не живучи солодко (Лаэртский, 1986).

Благом для Сократа було тільки одне – знання, злом – неучтво. Сократ стверджував, що оскільки людина постійно знаходиться в ситуації вибору між різними задоволеннями, задоволеннями і стражданнями, то їй необхідні певні критерії для цього. Таким критерієм є розум. «Раз у нас виходить, – запитує Сократ співрозмовника, – що благополуччя нашого життя залежить від правильного вибору між задоволенням і стражданням, між надмірним і незначним, більшим і меншим, далеким і близьким, то чи не виступає тут на перше місце вимір, оскільки він розглядає, що більше, що менше, а що поміж собою рівно? (Платон, 1970, с. 246–247). З часів Сократа вирішувалося важливе питання: як потрібно думати правильно, щоб досягти повної гармонії із самим собою та світом. Багатство і знатність, за думкою філософа, не приносять ніякої гідності – навпаки, приносять лише погане (Лаэртский, 1986). «Чи не соромно тобі піклуватися про гроші, щоб їх у тебе було якомога більше, про славу і почесні, а про розум, про істину і про душу свою не піклуватися і не думати; щоб вона була краще?» (Платон, с. 99). Молодим людям він радив частіше дивитися в дзеркало: красивим – щоб не соромитись своєї краси, а некрасивим – щоб вихованням скрасити своє неподобство (Лаэртский, 1986).

Питання про щастя та виховання щасливої особистості ставили тисячі видатних мислителів. Серед них представники гуманістичної педагогіки та психології: Я. А. Коменський, Ж. Ж. Руссо, М. Монтень, І. Г. Песталоцці, К. Д. Ушинський, Л. М. Толстой, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, К. Роджерс, А. Маслоу. Так, французький філософ і педагог М. Монтень вважав, що досягнення щастя є природною метою людського життя; він цінував чесноту, моральний борг настільки, наскільки вони не суперечили цій меті, не визнавав будь-якого насильства над природою людини в ім'я якоїсь абстрактної ідеї, боргу. Щоб робити успішно свою справу, стверджував М. Монтень, необхідно пізнати самого

себе: вивчити свій характер, нахили, свої сили і здібності. Людина, за думкою педагога, має виховувати себе для щастя, для цього їй потрібно виробити стан духу, завдяки якому нещастя буде відчуватися слабше, а щастя – сильніше.

Проблему як стати щасливим в сучасному світі, повному занепокоєння і напруженості, досліджували буддист Його Святість Далай-лама XIV та доктор Говард Катлер в книзі «Мистецтво бути щасливим». Далай-лама XIV переконаний, що сенс людського життя – в здобутті щастя. Всі люди – світські або представники різних релігій, запевняє мисливець, прагнуть до чогось кращого в житті. Тому саме наше життя рухається у напрямку до щастя... Він вважає, для того, «щоб стати щасливим, потрібно змінити власне світовідчуття і ставитися до життя по-іншому» (Далай-лама XIV, 2019). За його думкою, ключ до щастя – в руках кожного, тому «не потрібно покладатися на удачу і вишукувати шанс стати щасливими» (Далай-лама XIV, 2019). Буддизм розглядає щастя як досягну мету, до якої можна наблизитися за допомогою зусиль людини. Наріжним каменем буддиської доктрини протягом тисячоліть залишається ідея про виховання розуму і розвиток внутрішніх ресурсів людини.

Поворотним моментом у становленні позитивної педагогіки став розвиток позитивної психології, пов'язаної з вивченням щастя. Фундаторами нового напрямку в психології стали М. Селігман, Е. Чиксентмихайи, І. Бонівелл та ін. Щастя людини вперше стало повноправною областю наукового дослідження. Американський психолог Мартін Селігман визначив позитивну психологію як «наукове дослідження оптимального функціонування людини, яке орієнтоване на виявлення та посилення тих факторів, які дозволяють окремим людям і співтовариствам благоденствувати» (цит. за: Бонивелл, с. 12). Він позначив три стовпи, які окреслюють сферу дослідження цієї науки (Селігман, с.12):

- 1) перший – вивчення позитивних почуттів;
- 2) другий – виявлення позитивних рис характеру і таких особливостей, як Інтелект і фізичний розвиток;
- 3) третій – дослідження позитивних явищ в суспільстві (таких, як демократія і сім'я), які сприяють розвитку кращих людських властивостей.

Поле дослідження позитивної педагогіки можна окреслити таким контекстом: *виховання позитивної особистості, яка прагне бути щасливою*. Суголосним нашому розумінню є визначення позитивного виховання С. В. Колесовою – науковий напрямок в теорії і практиці педагогіки, що розробляє умови, зміст, принципи та технології виховання позитивної особистості, яка відрізняється розвиненим позитивним мисленням, вираженим позитивним ставленням до світу та досвідом позитивної

поведінки і побудови власного життя (Колесова, 2015, с. 4). Академічний тлумачний словник української мови подає декілька значень слова «позитивний», але для нашого ракурсу дослідження прийнятними є таке значення: який має високі моральні якості, властивості; вчинки, діяльність якого викликають схвалення (про людину) (Словник української мови, 1970–1980).

Тривалий час виховання трактувалося як вплив на людину з метою формування у неї певних якостей, акцентувалася увага на необхідності виправлення якихось помилок, недоліків, відхилень у поведінці вихованців, але людина не розглядалася як найвища цілісність, як найвище втілення холізму (Шафер, 2017, с. 20), яка має бути щасливою. В самому підході до виховання людини була присутня деяка фрагментарність, незавершеність, недосконалість. Тому важливо виховати цілісну людину з позитивним сприйняттям світу, позитивним мисленням, привернути увагу до її колосальних внутрішніх можливостей, закладених в неї природою. Як вірно зауважує психолог Ілона Бонівелл, «ми мало знаємо про те, що робить життя гідним того, щоб його прожити, і як звичайні люди досягають успіху в звичайних, а не екстремальних умовах» (Бонивелл, 2009, с. 15, 16).

Логічно припустити, що найбільш імовірним джерелом щасливості слугать об'єктивні обставини. Безсумнівно, що без задоволення потреб в їжі, теплі, безпеці, без необхідних матеріальних коштів марно шукати відповідь на питання, що робить людей щасливими. Але в той час сьогодні в світі багато людей, матеріальний достаток яких дуже високий, але, незважаючи на це, «багаті теж плачуть». Якщо ми внутрішньо нещасні або пригнічені, то зовнішній матеріальний комфорт не зможе нас ошчасливити. Психолог Марк Селігман стверджує, що щастя дуже слабо пов'язане з багатьма обставинами життя, в гонитві за якими ми витрачаємо роки. Він вивів таку формулу щастя (Селигман, 2006, с. 69):

$$\text{Щ} = \text{У} + \text{О} + \text{З},$$

де У – успадкований рівень «щасливості», О – обставини життя, З – чинники, які залежать від нас. Вчений стверджує, що 50 відсотків життєрадісності або песимізму ми успадковуємо від батьків; обставини відповідають лише за 10 відсотків щасливості, а на інші – 40 відсотків щастя людина впливає сама. Ілона Бонівелл, використовуючи поняття «суб'єктивне благополуччя» (subjectivewell-being – SWB) як синонім «щастя», виводить таку формулу (Бонивелл, 2009, с. 51):

$$\text{SWB} = \text{задоволеність життям} + \text{афект}.$$

Перша, когнітивна частина суб'єктивного благополуччя відбиває задоволеність життям (satisfaction with life – SWL), тобто оцінку людиною свого власного життя. Людина задоволена, якщо немає суттєвого розриву між існуючим станом і тим, що представляється їй в ідеалі. Незадоволеність, в свою чергу, є результатом розриву між даністю і ідеалом.

Останнім часом із історико-філософських руїн повстала аристотелєвська ідея евдемонічного благополуччя. В дослідженнях М. Селигмана простежується думка про те, що, коли люди вдаються до гедоністичних занять (розваг, відпочинку або веселощів), вони відчувають багато приємних почуттів, вони енергійні і у них низький негативний афект. Однак в довгостроковій перспективі ті, хто веде більш евдемоністичний спосіб життя (працює над пошуком смислу життя, розвитком своїх здібностей і умінь), більше задоволені своїм життям (Селигман, 2006). У цьому контексті доречно пригадати методіку перспективних ліній А. С. Макаренка, яка побудована на вмінні педагога проектувати в вихованцеві щось найкраще шляхом «завтрашньої радості». «Перспективні лінії» мають таку особливість: вони приваблюють людину отриманням задоволення, але при наближенні до нього виникають нові завтрашні плани. Чим більше привабливі перспективи, тим більше зусиль має бути вкладено на подолання різних перешкод. Педагог акцентує увагу на тому, що необхідно давати вихованцям можливість прагнути до таких задовольень, які вимагають напруженої праці (Макаренко, 1983). «Життя колективу повинно бути наповнено радістю, саме в цьому сенсі, не радістю простих розваг і задоволення зараз, миттєво, а радістю трудових напружень і успіхів завтрашнього дня» (Макаренко, 1983). Взагалі, в методиці Макаренка було три перспективних лінії: близька перспектива, середня і далека в залежності від часу виконання.

В педагогіці існує відомий принцип опори на позитивне, сутність якого в тім, що навіть у погано вихованій людині є позитивні якості, спираючись на які можна досягнути успіхів у вихованні інших якостей. Тому, на нашу думку, необхідно розмовляти з вихованцем, вселяти віру в його можливість, акцентувати увагу на його позитивних якостях, які мають йому допомогти в подальшому саморозвитку. Це не означає, що ми не повинні вказувати вихованцеві на недоліки у виконанні певної справи або не помічати певні негативні властивості його характеру, навпаки, необхідно чесно і відверто говорити про існування проблеми та визначати сумісно шляхи подолання труднощів. Ми вважаємо, що доцільно використовувати коучингові моделі виховання: педагогічний супровід чи педагогічну підтримку у визначенні інтересів, нахилів, ціннісних

орієнтацій виховання. Педагогічний супровід має бути безперервним, комплексним, супроводжуватися довірливістю та щирістю у взаєминах, оптимізмом, позитивною оцінкою досягнень вихованця, діалогічністю, створенням ситуацій успіху, піднесенням гідності вихованця, підвищенням його статусу. Без віри у свої сили, оптимізму моральне і духовне виховання взагалі втрачає сенс.

В аспекті окресленої проблеми доречно звернути увагу на такі явища, як оптимізм і песимізм, які виявляють себе у позитивному чи негативному сприйнятті світу. В книзі «Нова позитивна психологія: науковий погляд на щастя та смисл життя» автор М. Селігман наводить автобіографії двох монахинь, які вели однаково розмірений і здоровий спосіб життя. Одна із них – Сесілія в автобіографії жила вирази «безцінна благодать», «з радісним нетерпінням», що свідчило про її душевний підйом. Проте в автобіографії сестри Маргарет не було і натяку на позитивні почуття. Перша з них прожила довге життя, друга – в п'ятдесят дев'ять перенесла інсульт, і незабаром після цього життя її обірвалося. На думку вчених, саме така риса характеру людини, як оптимізм, визначає її довге життя. Оптимісти вважають, що труднощі – це короточасне явище, що виникає зазвичай через певний збіг обставин, і яке можна подолати. Песимісти створюють перешкоди самі для себе і часто без причини впадають у відчай. Вони впевнені, що все найгірше відбувається тільки з ними, у всьому звинувачують тільки себе (Андреева, 2012, с. 61, 62). Селігман доводить, що позитивний настрій задає абсолютно особливий позитивний спосіб мислення (Селігман, 2006, с. 60). Людина із позитивним мисленням орієнтована на дію і пошук альтернативних стратегій вирішення проблеми. Песиміст – «зациклений» на своєму стані, він не стане активно діяти. Оскільки оптимізм є однією із складових позитивного мислення і позитивного сприйняття життя, то вкрай важливо виховувати його у вихованців. Так, А. С. Макаренко вдавався прийому «позитивного розкладу»: пропонував учням розділити лист паперу на 2 частини. У першій написати свої гідності, а в іншій – свої недоліки. Половину з недоліками рекомендував відірвати, викинути й забути, а перед очима тримати половину із позитивними якостями (Андреева, 2012, с. 62). Такий прийом «забуття минулого» дозволяв Макаренку сформувати у вихованця оптимістичний погляд, що завтра він буде кращим, ніж учора.

Найбільша проблема, з якою ми стикаємося, – це вибір правильної внутрішньої установки, позитивного умонастрою. Відомий філософ римський імператор Марк Аврелій висловив цю думку дев'ятьма словами: «Наше життя є те, що ми думаємо про нього». Тобто, важливі не самі по собі події, речі, факти, явища життя, а їх сприйняття, ставлення до них,

інтерпретація. С. Рубінштейн зауважував, що сприймаючи, людина не лише дивиться й бачить, а іноді й розглядає чи вдивляється; не лише слухає, але й чує, а іноді не тільки слухає, а й прислухається, – тобто вона обирає установку, яка забезпечує адекватне сприйняття предмета. Вчений доводить, що «сприйняття людини являє собою єдність чуттєвого і логічного, чуттєвого і смислового, відчуття і мислення» (Рубінштейн, 2002, с. 290). Сприйняття завжди є осмисленим, в ньому відбиваються інтереси, цінності, спрямованість особистості, минулий досвід. Важливо звернути увагу на той факт, що «мислить не «чиста» думка, а жива людина, тому в акт думки в тій чи іншій мірі включається і почуття» (С. Рубінштейн, 2002, с. 391). Ідея зв'язку мислення і афекту досліджувалася багатьма вченими (Л. С. Виготським, О. М. Леонтьєвим, С. Л. Рубінштейном, О. К. Тихомировим, Д. Гоулманом, М. Селігманом, І. Бонівелл та ін.). Барбара Фредріксон – автор «теорії позитивних емоцій» доводить, що позитивні афективні переживання сприяють нашому особистісному зростанню і розвитку (цит. за: Бонівелл, 2009, с. 20–21):

а) позитивні емоції розширюють набір доступних нам розумових дій. Коли людина відчуває позитивні емоції, то вона буде діяти творчо, бачити більше можливостей, проявляти гнучкість і неупередженість; вона буде більш відкритою до відносин з іншими;

б) позитивні емоції скасовують негативні емоції. Не можна відчувати одночасно позитивні і негативні емоції. Радість і задоволеність можуть усунути стрес, пережитий на фізіологічному рівні;

в) позитивні емоції підвищують стійкість і здатність справлятися з труднощами, в той час як негативні емоції, навпаки, знижують їх;

г) позитивні емоції створюють нові психологічні ресурси. Вони сприяють виробленню важливих фізичних, інтелектуальних, соціальних і психологічних якостей, які зберігаються надовго, хоча самі емоції минають;

д) позитивні емоції можуть запустити механізми особистісного зростання, що веде до більшого емоційного благополуччя і робить людину «покращеною версією» самої себе. Позитивні емоції – шлях до кращого життя.

Жвавий інтерес сьогодні викликає концепція емоційного інтелекту. EQ – термін, що став відомим завдяки бестселеру 1995 року «Емоційний інтелект» Деніела Гоулмана (хоча придуманий не їм). Автор книги довів, що саме емоційний інтелект, а не когнітивний гарантує успіх у бізнесі. І. Бонівелл описала модель Майєра-Саловея-Карузо, згідно з якою EQ має чотири складові: розпізнавання емоцій, використання емоцій для покращення мислення, розуміння емоцій, управління емоціями. Вчені, які досліджують емоційний інтелект, стверджують що він є не вродженою

рису, а такою, що можна опанувати. Розвиток емоційного інтелекту сприятиме успішній самореалізації людини, якнайбільшому відчуттю гармонії і щастя у житті.

Дослідження науковців доводять, що щастя добре, тому що його приємно відчувати (Бонивелл, 2009, с. 48): позитивні емоції і благополуччя призводять до більш успішної соціалізації, кращого здоров'я, успіху, саморегуляції і прагнення допомагати іншим. І. Бонивелл стверджує, що благополуччя підсилює творчі здібності людини і сприяє розвитку дивергентного мислення, яке генерує безліч рішень для єдиного завдання (Бонивелл, 2009, с. 48). Тому ми маємо довести вихованцеві, що щасливим бути добре, показати переваги позитивного сприйняття світу і позитивного мислення.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

На сьогоднішній день позитивна педагогіка є на стадії становлення і тільки починає входити в поле українського педагогічного дискурсу, проте спектр її дослідження є надзвичайно широким. Так, потребує вивчення педагогічний аспект позитивного сприйняття світу, позитивного мислення, необхідна розробка нових технологій, умов, принципів виховання позитивної особистості.

Література

1. Андреева Ю. В. Педагогический оптимизм : от способности мыслить к позитивному созданию ситуации успеха. *Вестник ЮУрГУ. Серия «Образование. Педагогические науки»*. 2012. № 26. Вып 17. С. 61–65.
2. Бонивелл И. Ключи к благополучию : что может позитивная психология. Москва : Время, 2009. 192 с.
3. Далай-лама XIV Искусство быть счастливым. URL : <https://www.litres.ru/dalay-lama-xiv/iskusstvo-byt-schastlivym/chitat-onlayn/page-3/> (дата звернення : 04.04.2019).
4. Затверджені стандарти вищої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoi-osviti> (дата звернення : 14.05.2019).
5. Перспективные технологии развития позитивного мышления ребенка в процессе воспитания. Развитие образования, науки и реформ в России : монография / С. В. Колесова та ін. St. Louis, Missouri, USA : Publishing House Science and Innovation Center, 2015. 84 с.
6. Колесова С. В. Повседневные приемы позитивного воспитания личности. *Альманах современной науки и образования*. Тамбов : Грамота, 2014. №12 (90). С. 55–58.
7. Краевский В. В. Сколько у нас педагогик? *Педагогика*. 1997. № 4.

8. Лазертский Д. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов / пер. с древнегреческого М. Л. Гаспарова. Москва : Мысль, 1986. URL : <http://psylib.ukrweb.net/books/diogen/txt.htm> (дата звернення : 11.04.2019).
9. Леонтьев Д. А. Позитивная психология – повестка дня нового столетия. *Психология. Журнал высшей школы экономики*. 2012. Т. 9. № 4. С. 36–58.
10. Макаренко А. С. Методика организации воспитательного процесса. Пед. соч. в 8-ми т. Т. 1. Москва : Педагогика, 1983. 368 с.
11. Платон. «Апология Сократа», «Критий», «Протагор». Соч. в 3 т. Т. 1. Москва, 1970.
12. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 720 с.
13. Селигман М. Э. Новая позитивная психология : Научный взгляд на счастье и смысл жизни / пер. с англ. Москва : София, 2006. 368 с.
14. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980). URL : <http://sum.in.ua/s/pozytynuj> (дата звернення : 13.04.2019).
15. Шафер Д. П. Культурная личность : монография / пер. с англ. яз. творческий коллектив НИИ духовного развития человека ВНУ им. В. Даля: М. В. Безуглая, Е. В. Бессмертная, А. Л. Кудинова и др.; под ред. Г. П. Шевченко. Киев : Педагогічна думка, 2017. 95 с.
16. Чехов А. П. Человек в футляре. *Полное собрание сочинений и писем* : в 30 т. Т. 10. Москва : «Наука», 1986. URL: <https://ilibrary.ru/text/438/p.1/index.html> (дата звернення : 03.04.2019).

References

1. Andreeva, Y. V. (2012). Pedagogicheskiy optimizm: ot sposobnosti myslit' k pozitivnomu sozdaniyu situatsii uspekha [Pedagogical optimism: from the ability to think to a positive creation of a situation of success]. *Vestnik YuURGU. Seriya "Obrazovanie. Pedagogicheskie nauki"*, # 26, Issue 17, 61–65 (rus).
2. Bonivell, I. (2009). *Klyuchi k blagopoluchiyu: chto mozhet pozitivnaya psikhologiya* [Keys to well-being: what can positive psychology be]. Moscow: Vremya (rus).
3. Dalay-lama XIV *Iskusstvo byt' schastlivym* [The art of being happy]. Retrieved from <https://www.litres.ru/dalay-lama-xiv/iskusstvo-byt-schastlivym/chitat-onlayn/page-3/> (date of appeal: 04.04.2019) (rus).
4. *Zatverdzeni standarti vishchoi osviti* [Approved Higher Education Standards]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (date of appeal: 14.05.2019) (ukr).
5. Kolesova, S. V., Bzhiskaya, Yu. V., Krasnova, E. V., & Nurgaleeva, L. V. (2015). *Perspektivnyye tekhnologii razvitiya pozitivnogo myshleniya rebenka v protsesse vospitaniya* [Perspective technologies for the development of positive thinking of the child in the process of education]. *Razvitie obrazovaniya, nauki i reform v Rossii: monograph*. St. Louis, Missouri, USA: Publishing House Science and Innovation Center (rus).

6. Kolesova, S. V. (2014). Povsednevnye priemy pozitivnogo vospitaniya lichnosti [Everyday tricks of positive parenting]. *Al'manakh sovremennoy nauki i obrazovaniya*, #12 (90), 55–58. Tambov: Gramota (rus).
7. Kraevskiy, V. V. (1997). Skol'ko u nas pedagogik? [How many pedagogues do we have?]. *Pedagogika*, # 4 (rus).
8. Laertskiy, D. (1986). *O zhizni, ucheniyakh i izrecheniyakh znamenitnykh filosofov* [About life, teachings and sayings of famous philosophers]. Translation from Ancient Greek by M. L. Gasparova. Moscow: Mysl'. Retrieved from <http://psylib.ukrweb.net/books/diogenl/txt.htm> (date of appeal: 11.04.2019) (rus).
9. Leont'ev, D. A. (2012). Pozitivnaya psikhologiya – povestka dnya novogo stoletiya [Positive psychology is the agenda of a new century]. *Psikhologiya. Zhurnal vysshey shkoly ekonomiki*, vol. 9, #4, 36–58 (rus).
10. Makarenko, A. S. (1983). Metodika organizatsii vospitatel'nogo protsessa [Methodology of educational process organization]. *Pedagogichenskie sochineniya*: in 8 vol. Vol. 1. Moscow: Pedagogika (rus).
11. Platon (1970). "Apologiya Sokrata", "Kritiy", "Protagor" ["Apology of Socrates", "Critias", "Protagoras"]. *Sochineniya*: in 3 vol. Vol. 1. Moscow: Mysl' (rus).
12. Rubinshteyn, S. L. (2002). *Osnovy obshchey psikhologii* [Basics of General Psychology]. Saint-Peterburg: Piter (rus).
13. Seligman, M. E. (2006). *Novaya pozitivnaya psikhologiya: Nauchnyy vzglyad na schast'e i smysl zhizni* [New positive psychology: A scientific view of happiness and the meaning of life]. Translation from English. Moscow: Sofiya (rus).
14. *Slovyk ukrajinsjkoji movy. Akademichnyj tlumachnyj slovyk (1970-1980)* [The Dictionary of the Ukrainian Language. Academic dictionary (1970-1980)]. Retrieved from <http://sum.in.ua/s/pozytyvnyj> (date of appeal: 13.04.2019) (ukr).
15. Shafer, D. P. (2017). *Kul'turnaya lichnost'*: monografiya [Cultural personality: monograph]. Translation from English by the Creative staff of the Scientific Research Institute of Spiritual Development of Man of V. Dahl EUNU: M. V. Bezuglaya, E. V. Bessmertnaya, A. L. Kudinova et al.; G. P. Shevchenko (Ed.). Kiev: Pedagoghichna dumka (rus).
16. Chekhov, A. P. (1986). Chelovek v futlyare [Man in a case]. *Polnoe sobranie sochineniy i pisem*: in 30 vol. Vol. 10. Moscow: Nauka. Retrived from <https://ilibrary.ru/text/438/p.1/index.html> (date of appeal: 03.04.2019) (rus).

ВОСПИТАНИЕ ЛИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ПОЗИТИВНОЙ ПЕДАГОГИКИ

И. А. Сафонова

В статье освещены некоторые аспекты воспитания личности в контексте позитивной педагогики. Традиционная система воспитания, вписанная в рамки социального (внешнего) детерминизма, принуждения и необходимости, сковала внутренние возможности человека, отстранила его от человечности, подавила интерес к самосозиданию и творчеству, тем самым лишила его права быть

счастливым. Приоритет возможностей над необходимостью, интересов над потребностями, творчества над технологичностью, самодетерминации над детерминацией – новые координаты воспитания позитивной личности.

Созвучным нашему пониманию является определение позитивного воспитания С.В. Колесовой – научное направление в теории и практике педагогики, разрабатывающее условия, содержание, принципы и технологии воспитания позитивной личности, отличающейся развитым позитивным мышлением, выраженным позитивным отношением к миру и опытом позитивного поведения и построения собственной жизни. Позитивная педагогика имеет целью расставить акценты в восприятии действительности и определить новое содержание образования. Она направлена на поиск позитивного в самом человеке, другом человеке, отношениях, природе, обществе, – и это не означает, что необходимо принимать желаемое за действительное, полагаться на самообман или фантазии, не замечать негативных явлений, необдуманных поступков, уязвимых черт характера людей, – наоборот целью этой новой науки является позитивное развитие человека, благодаря которому он способен к свободе выбора, самоактуализации своих потенциальных возможностей, самовоспитанию, самоуправлению в различных жизненных ситуациях.

На сегодняшний день позитивная педагогика на стадии становления и только начинает входить в поле украинского педагогического дискурса, однако спектр ее исследования является чрезвычайно широким. Так, требует изучения педагогический аспект позитивного восприятия мира, позитивного мышления, необходима разработка новых технологий, условий, принципов воспитания позитивной личности.

Ключевые слова: воспитание, позитивная личность, позитивная педагогика.

EDUCATION OF PERSONALITY IN THE CONTEXT OF POSITIVE PEDAGOGY

I. O. Safonova

The article covers some aspects of personality education in the context of positive pedagogy. The traditional system of education, displaced within the framework of SOCIAL (external) determinism, coercion and necessity, skidded the internal capabilities of a man, prevented him from humanity, destroyed the interest in "self-creation" and creativity, thereby deprived him of the right to be happy. Priorities of opportunities over necessity, interests over needs, creativity over technology, self-determination over determination are new coordinates of education of a positive personality. We understand the term "positive education" in the same way as S. V. Kolesova as a scientific direction in the theory and practice of pedagogy, which develops the conditions, content, principles and technologies of education of a positive personality, which is characterized by developed positive thinking, expressed positive attitude to the world and experience of positive behavior and the construction of his / her own life. Positive pedagogy should place emphasis on the perception of reality and determine the new content of education. It

should be aimed at finding something positive in a human, another person, in relationships, nature, and in the world - and this does not mean that it is necessary to accept the desirable for real, to rely on self-deception or imagination, not to notice negative phenomena, unreasonable acts, and vulnerable features of the nature of people. On the contrary, the purpose of this new science is the positive development of a man, through which he has freedom of choice, self-actualization of their potential opportunities, self-education, self-management in different life situations.

Today positive pedagogy is at the stage of formation and only begins to enter the field of Ukrainian pedagogical discourse, but the spectrum of its research is extremely wide. Thus, it is necessary to study the pedagogical aspect of the positive perception of the world, positive thinking, the development of new technologies, conditions, principles of education of a positive person.

Key words: Education, positive person, positive pedagogy.

Сафонова Ірина Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна) E-mail: isafonova07@gmail.com

Safonova Irina Oleksiyvna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at Department of Pedagogy, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine) E-mail: isafonova07@gmail.com